

SEGÍTSÉG A BIBLIA TANULMÁNYOZÁSÁHOZ - Öszövetség.

Rendesen úgy az Ó, mint az Újtestamentum könyveit tanítói és prófétai könyvekre szokták osztani. De ez csak általánosságban helyes így, mert a történeti, tanító és prófétai elemek sokszor keverednek s úgy a történet, mint a prófécia is tanító célú. A zsidók az Ótestamentumot törvényre, korábbi és későbbi prófétákra és iratokra osztják, amiben helyes az, hogy a történeti könyvek nagyrészt prófétai könyveknek tekintik, mert őket próféták írták s mert céljuk a történelemnek prófétai szemmel való megismerése. A törábah/törvény, Mózes 5 könyve/ történelem, tanítás és jóvendőlés összeolvad, az evangéliumokban szintén. Pál levelei telve vannak jóvendőléssel, tévedés hát azt hinni, hogy az Újtestamentumban csak egy prófétai könyv van: a Jelenések könyve. De a prófétalást sem szabad úgy értelmezni, mintha az csak előre megmondás volna, bár a görög szó tényleg azt jelenti: inkább a dolgok mélyére látást kell az isteni aján-dék alatt érteni s ez a mélyrelátás csak egyes esetekben irányul a jövő felé. Láttuk, hogy a Bibliának Ó és Újtestamentumra osztása is mesterséges, mert az Újövetség régebben megvolt, mint az Ó s áthatotta magát a törvény korát is. Dávid újtestamentomi szabadsággal törli meg a törvényt s a próféták is felülemelkednek azon. A Biblia egységes könyv, melyet különböző nyelvet beszélő emberek másfél évezred távolában írtak, melynek szerzői közt voltak tanulatlan pásztor, halász, tanult pap, orvos, kiválasztott zsidó és sötétségből jövő pogány, de mindannyian ugyanazt a Szellemistent ismerték, akit nem láttak, de akit szerettek, akiben bíztak, aki szent, de bűnt megbocsát. Ezzerint a könyv szerint Ábrahám épen úgy hitből üdvözülni, mint Pál s a bűnbocsánat alapja úgy az Ó, mint az újtestamentumban az ártatlannak kiontott vére. A próféta ép úgy tud szenvedő, mint dicsőséges Krisztusról s maga a beteljesülés is mindkettőről beszél. Minden ellentmondás, amit a Bibliába belemagyaráznak, csak az ember rövidlátásából ered, vagy rosszakaratából. A törvény és hit ellentéte nemcsak Pálnál található, hanem a prófétáknál is és csak abban van különbség, hogy később a sötétség és világosság különbsége mind élesebben jelentkezett.

A Biblia könyvei.

Mózes öt könyve. Az egyes könyveket latin és görög neveikkel így jelöljük: Genesis /származás/, Exodus /kijövetel/, Leviticus /papi könyv/, Numeri /számadatok/, Deuteronomium /törvényismétlés./ A zsidók a kezdő szavakkal jelölik a könyveket. Az öt könyvet együtt pentateuchusnak nevezik. Sok vita folyt afelől is, hogy a könyveket Mózes írta-e? Bizonyos, hogy már Mózes előtt is voltak feljegyzések, melyeket Mózes és munkatársai használhattak. Mózes a leírás és gyűjtés vezetője is lehetett s ha feltételezzük, hogy halála után is toldottak valamit a könyvhöz ez a szerzőség tényét még nem változtatja meg. Ismétlések a különböző idejű gyűjtéssel magyarázhatók.

1. /Származás könyve: a történelem kezdetéről számol be: világ, bűn istentelen kultúra, születése, halál és első ígélet, a bünterjedése, első világítélet, a népek keletkezése, nyelvek előállása, a kiválasztott nép elhívása, az atyák, a hit első diadalutja Ábrahámban, az isteni gondviselés első vezetése szenvedésen át a dicsőségbe.
2. /Kijövetel, a választott zsidó nép születéséről, szenvedéséről, szabadulásáról szól, a Sinai hegységben Istennel való találkozásáról, törvény adásáról szövetség sátorának elkészítéséről.
3. /Papi könyv, a pusztai istentiszteletről, az áldozatok fajtajairól és ünnepekről, szóval Isten és a nép közeledésének feltételéről szól, melynek lényege: az áldozatnak a bűnösért kiomló vére.
4. /Számadatok, a 40 éves pusztai vándorlás adatait, utvonalát, eseményeit adják, a nép hitetlenségét, engedetlenségét, Isten haragját, kegyelmét, Mózes közbenjárását.
5. /Törvény ismétlése, az ígélet földjéhez való megérkezést, Mózes bucsuját, melyben Isten törvényét újra a nép szívére köti, Mózes visszavonulását és halálát.

Józsua könyve, a zsidó népet a honfoglalás utáni harcokban mutatja be, a zsidók engedetlensége miatt sok pogány maradt az országban, kik bálványozásra csábították a népet, majd leigázták őket. Szünetelésből Istenhez kiált a nép, ki bírakat küld a nép szabadítására. Isten kormányozza s őrzi népét, királyra nincs szükség. Ruth könyve Dávid és Jézus ősanyjáról szól, ki pogány moábita nő volt, de megismerte az igaz Istent és annak népéhez csatlakozott. Sámuel két könyve: Csak a könyv elején foglalkozik Sámuel próféta életével.

ki éli pap romlott kora után Istenhez vezeti a népet. A nép kivánságára látható királyt választ a daliás Saulban, de ez engedetlenségével veszedelmet hoz magára és népre. Isten más királyt választ, Dávidot, ki Saul üldözése elől sivatagba, majd külföldre menekül. A második könyv Dávid uralkodását, győzelmeit, bűneit, absolon elől való menekülését beszéli el. Dávid Istennek kedves, mert bűnét bűja.

Királyok könyvei: Sámuel könyveinek folytatása, mind a négy könyvet próféták irták. Salamon uralkodása, templomépítése, bálványozása s Istentől való elhanyaglása a könyv tárgya. Isten büntetése, hogy az ország nagyobb fele/lo törzs/ Saraját felesége, Jezabel, a Baalok imádságra csábítja. Akéhábot Izráel királyát felesége, Jezabel, a Baalok imádságra csábítja. Illés és Elizeus a népet Istenhez visszavezetni igyekeznek. A déli Jüda országának több királya Istent keresi, de a bűn erősebb lesz és mindkét ország fogságba megy, előbb Izráel Assziriába, aztán Jüda Babiloniába.

Krónikák könyvei: párhuzamosan az eddig tárgyalt könyvekkel, főleg azonban a királyok két könyvével, előbb csak nemzetségtáblázatokban, utóbb összefüggő történetben abból a szempontból beszéli el Izráel történetét, hogy a nép, hogy viselkedett Isten tiszteletével, s a templommal szemben. A királyok könyvei inkább prófétai könyvek, ezek pápi könyvek.

Esdrás könyve a babiloni fogságból hazatérésről beszél, a templom újjáépítéséről s a zsidók otthoni életéről, mely a törvény iránt való buzgó, mindinkább külső engedelmesség jegyében indul meg.

Nehémiás könyve. Esdrás irástudó könyvének folytatása, mint ez a Krónikák két könyvéé. Nehémiás a perzsa király főembere, népe iránt való szeretetből hazatér és sok ellenség között Jeruzsálemet felépíti.

Eszter könyve, a fogságban maradó zsidók történetéből egy nagy veszedelmet beszél el, melyből a népet Eszter királyné bátorsága és Mardokeus hűsége szabadítja ki. A könyv tele van Isten segítségével, de Isten neve nem fordul elő benne. Itt találhatjuk a zsidó gyűlölet ébredését.

Jób könyve: igen régi eredetű, de nem zsidó eredetű bölcselő mű, mely Jób próbatételét, barátjainak meg nem értő vádjait, Jób védekezését tartalmazza, Isten Jóbnak ad igazat, ki a szenvedések kohójában is megőrzi hűségét.

Zsoltárok könyvei: /5 könyv/ Istent dicsérő énekek gyűjteménye, melyeknek majd a felét Dávid király írta, de irtak Mózes, Salamon, Koráh fiai, Aszáf stb. Sok zsoltár előtt nincs jelzés, ezek közül is sokat írhatott Dávid. A zsoltárok oly frissek, oly szívből jövek, hogy annyi ezer év elmúltával ma is megtalálják szívünket. Az átkozódó zsoltárokra megjegyzendő, hogy nem személyes bosszu kifejezői, hanem az Isten ellen elkövetett bűn megtorlói, hogy a meg nem térő megátkozottat Jézus is megfenyegette. Vannak Messiási zsoltárok, melyek Krisztus királyságát, és szenvedését jövendölik. Néhány kevésbé érthető szó: zenei jel, vagy használati utasítás.

Példabeszédek, főleg Salamonéi, az istenfélelem bölcsességét tartalmazzák apró közmondásokban, vagy összefüggő hosszabb részletekben.

Prédikátor hasonló jellegű, de összefüggőbb bölcselő mű, melynek két sarkpontja van: minden hiábavalóság, a bölcsesség kezdete az Ur félelme.

Énekek éneke pásztor-költemény a tiszta szerelemről, mely az egyház hite szerint Krisztus és menyasszonya szerelmét példázza. Költői alakja, mint már ó-testamentumi könyveké is, gondolatritmus, mely egy gondolatnak több alakban és felfogásban való ismétléséből áll.

14 nagy és 12 kis próféta megkülönböztetése csak műveik nagysága alapján történt. A Bibliában található sorrend alapja ösmeretlen. Mi időrendi sorrendben fogjuk szemlélni őket 3 csoportba osztva a babiloni fogság előtt, alatt és után. Voltak nagy próféták, kiktől nem maradt irás, mint Illés, Elizeus, mások történeti könyveket irtak, mint Gád.

Jónás, /galamb/ honszeretetből nem akarta teljesíteni Isten parancsát, hogy a népet fenyegető Ninivének prédikáljon, menekülvén Isten viharja feltartóztatja nagy hal nyeli el, de imádsága után kiszabadul és teljesíti a rábizott parancsot. V. 3. II. Kir. 14, 35.

Jóel/Jehova Isten/ sáskák képiben jövendöli meg pusztító ellenség közeledését s megjövendöli a Szent Élek kitöltetését is.

Amós/teher/ csordás létére Izráel tanult vezetőit feddi s a körül lakó népeknek is ítéletet jövendöl. Képeit a falusi életből veszi.

Hóseás /údvösség/ Ézeaiás kortársa, a nép Istentől való elpártolását parázna feleség hasonlatában feddi, ostromozza Izráel bűneit.

Ézeaiás /Jehova údvössége/ talán a legszebb prófécia írója. Megjövendölte a dicsőséges és az alázatós, szenvedő Messiást.

Ítéletet jövendölt a zsidók és pogányok ellen, de megígérte Isten kegyelmét is. Fontos fejezetei: elhivatása /8/, Immanuel /7/, a béke országa /11/ Keresztelő János munkája /40/ az alázatos Jézus /43/ a szenvedő Jézus /53/ az Uj Jeruzsálem dicsősége /60/ az Uj ég és Uj Föld /65/.

Mikeás /Ki hasonló Jehovához./ Itélet után Sion helyreállítását jövendöli, az összes nemzetek összegyűjtését. V. ö. Jer. 26, 8-24.

Náhum /Vigasztalás/ Jónás nyomába lép a népet vigasztalva, hogy az asszír király /Sanacherib/ meghal, Asszíria elpusztul, Ninive eltűnik.

Sofóniás /Jehovától elrejtett/ Jósias kegyes király alatt a bálványozó nép ítéletet, de azután Sion helyreállítását jövendöli.

Habakuk /Élejlés/ a Jósias reformja utáni nehéz időben írt, sőtét jövőbe nézve, mintegy örtoronyból, látta a hit győzelmét s az Isten ellenségeinek bukását. Tőle való ez a mondás: "Az igaz hite által él."

Jeremiás /Jehovától fölmagasztalt/ anatóli pap, Isten bátor prófétája, elvetemült nép közepette. Élete egy részét börtönben töltötte, látta közeledni

menekülő zsidók magukkal ragadták Egyiptomba. Megjósolta a babiloni királytól sok nép bukását is, de a visszatérést is.

Jeremiás siralmai. Nabukodonozortól elpusztított várost siratják.

Dániel /Isten az én birám./ Három társával ifjan kerül Nabukodonozor udvarába s ott hű maradt Istenhez a tüzes kemencében, az oroszlánok vermében is.

A perzsa uralom alatt is vezető helyet töltött be. Isten apokaliptikus képekben mutatja meg neki a jövőt. A világi uralkodókat falánk vadállatok képeiben látja. Az idők végén a mennyek országa győz, miután az Öreg koruhoz

győzve hozzák az ember fiához hasonló Messiást. Az emberekért és emberekkel együtt angyalok harcolnak.

Abdiás: Jehova szolgája, tisztelője. Megjövendöli Jeruzsálem pusztulásán

ujjongó Edom bukását, Izrael helyreállítását.

Ezékiel: /Isten megerősít engem./ Fiatal papként került Babilonba fogságba s ott hallotta Jeruzsálem elestét. Feladata népet inteni és vigasztalni.

Művében sok az apokaliptikus elem. Látja Isten trónusát, látja a felépítendő új templomot és az Isten államát. Szomszéd népek ellen jövendöl, a zsidók bálványozása ellen küzd. Uj szívet ígér a népnek s a holt csontok feltámadását.

A fogság után jövendöltek: Haggeus. /Ünnepi/ Zorobábel és Józsuá kortársa, őket bátorította a templomépítésre s megjósolta, hogy a második templom dicsősége nagyobb lesz az elsőnél. Jelszava: Legyetek erősek!

Zakariás: /Akiről Jehova megemlékezik/ Apokaliptikus képekben látja a jövőt. Látóköre kiszélesül, mint Dánielé s az egész földet bejárják az ítélet lovai. Józsuá papról Isten levéteti a szennyes ruhát: Sátán vádjait. Megjövendöli a Jelenések Könyvében is említett két bizonyágtevőt s a zsidók

sírását a Megfeszített miatt.

Malakiás /Jehova követe, angyala/ feddi a nép kétfelé szantikálását s megjövendöli a Messiás előtt Illés eljövetelét. Malakiás után a tőle megjövendölt Illésig /keresztelő Jánosig/ nem volt több próféta. A zsidók ra-

gaszkodnak Isten külső törvényéhez mi időnkint visszatért a nemzeti dicsőség is /Makkabeusok kora/, de a Jézusig terjedő négy század nagyobb része

más népek igájában telt el. Perzsák után Nagy Sándor, Ptolemeusok és Antiochidák versengése, Antióchus Epiphanes merénylete a templom ellen, majd a rómaiak hódítása következett.